

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

ГРЕК АЛЬОНА ВІКТОРІВНА

УДК 330.341.1:631.11

**РЕСУРСНО-ТЕХНІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ІННОВАЦІЙНО
ОРІЄНТОВАНИХ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ**

08.00.04 «Економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)»

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Київ – 2018

Дисертацією є рукопис

Роботу виконано в Національному університеті біоресурсів і природокористування України Міністерства освіти і науки України

Науковий керівник доктор економічних наук, професор
Єрмаков Олександр Юхимович,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України,
завідувач кафедри економіки праці
та соціального розвитку

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Красноруцький Олексій Олександрович,
Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка,
професор кафедри організації виробництва,
бізнесу та менеджменту

доктор економічних наук, доцент
Николюк Ольга Миколаївна,
Житомирський національний
агроекологічний університет,
доцент кафедри комп'ютерних
технологій і моделювання систем

Захист відбудеться «15» червня 2018 року о 10⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.004.01 у Національному університеті біоресурсів і природокористування України за адресою: 03041, м. Київ, вул. Героїв Оборони, 15, навчальний корпус № 3, кімната 301

З дисертацією можна ознайомитися у науковій бібліотеці Національного університету біоресурсів і природокористування України за адресою: 03041, м. Київ, вул. Героїв Оборони, 13, навчальний корпус № 4, кімната 41а

Автореферат розіслано «14» травня 2018 року

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Н. М. Вдовенко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Упродовж останніх десятиріч одним із першочергових завдань національної економіки є нарощування обсягів виробництва сільськогосподарської продукції, підвищення її безпечності та якості згідно з вимогами Європейського Союзу з метою забезпечення продовольчої безпеки країни. Водночас сучасний стан розвитку аграрної економіки України потребує вирішення проблем відтворення ресурсно-технічного потенціалу сільськогосподарських підприємств. Загострюється конкурентна боротьба, а дефіцит виробничих ресурсів та їх структурна розбалансованість призводять до зниження темпів економічного розвитку сільськогосподарських підприємств.

На сьогодні потенційні можливості суб'єктів господарювання використовуються не повною мірою, не розроблено єдиного підходу до вибору шляхів удосконалення техніко-технологічної складової в контексті забезпечення ефективної виробничої діяльності інноваційно орієнтованих сільськогосподарських підприємств. Тому своєчасне оновлення матеріально-технічної бази є невід'ємною умовою подальшого функціонування сільського господарства, його стабільного розвитку та інноваційної модернізації.

Ринкові трансформації, домінування приватної власності зумовлюють нове наукове осмислення мобілізації резервів підвищення ефективності виробничо-фінансової діяльності сільськогосподарських підприємств. Постає необхідність посилення ресурсно-технічного потенціалу, для того щоб уникнути в подальшому технологічної відсталості виробничих галузей, та їх впливу на функціонування рослинництва і тваринництва.

Багатоаспектність внутрішніх процесів спонукає вчених вести системні дослідження й пошук можливих шляхів забезпечення сільськогосподарських підприємств матеріально-технічними ресурсами й ефективного їх використання.

Теоретичні та методичні засади оцінки ресурсного забезпечення сільськогосподарських підприємств на інноваційній основі висвітлено у наукових працях В. Андрійчука, Я. Білоуська, А. Бурилка, В. Галушка, О. Єрмакова, В. Іванишина, Ю. Канигіна, С. Кваші, П. Макаренка, О. Николук, О. Олійника, В. Перебийноса, Г. Підлісецького, В. Питулька, В. Товстопята, В. Ситника, В. Шибаніна та інших учених-економістів.

Теоретичні та практичні аспекти інноваційного розвитку і ресурсно-технічного потенціалу сільськогосподарських підприємств розглядалися у працях І. Борейка, В. Бондаркова, М. Бублика, Н. Васильєвої, Н. Вдовенко, О. Витвицької, С. Володіна, М. Гаврилюка, І. Гриника, О. Дація, В. Захарової, О. Захарчука, М. Зубця, М. Коденської, О. Красноруцького, О. Крисального, М. Могилової, А. Непочатенко, В. Онегіної, В. Петрова, В. Плаксієнка, В. Покотилової, П. Саблука, В. Юрчишина та інших дослідників.

Незважаючи на поглиблену увагу науковців до проблеми формування наукового базису інноваційного розвитку й техніко-технологічного оновлення сільськогосподарських підприємств, не вирішеною залишається низка проблем,

пов'язаних із розробленням методичних підходів до адаптації та реалізації інноваційно-технологічних заходів щодо розвитку інноваційно орієнтованих сільськогосподарських підприємств у сучасних умовах господарювання. Актуальність і практична значущість вирішення вказаних проблем зумовили вибір теми дисертаційної роботи, визначили мету, завдання, а також об'єкт і предмет дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано відповідно до плану науково-дослідних робіт Національного університету біоресурсів і природокористування України за темами: «Вдосконалення організаційно-економічного механізму господарювання в агропромисловому виробництві» (номер державної реєстрації 0106U007383) та «Наукові засади ефективного господарювання в агропромисловому виробництві» (номер державної реєстрації 0116U001708), де здобувачем запропоновано організаційно-економічні заходи щодо зміцнення та оптимального використання ресурсно-технічного потенціалу інноваційно орієнтованих сільськогосподарських підприємств на прикладі Київської області, які включають рейтингову оцінку та обґрунтування потреби в ресурсно-технічному забезпеченні.

Мета та завдання дослідження. Мета дисертаційного дослідження – обґрунтування та розроблення науково-практичних рекомендацій, спрямованих на формування й ефективне використання ресурсно-технічного потенціалу інноваційно орієнтованих сільськогосподарських підприємств, що сприятиме їх соціально-економічному зростанню.

Для досягнення поставленої мети було визначено такі завдання:

- узагальнити сутність, складові та значення ресурсно-технічного потенціалу у забезпеченні інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств;
- систематизувати методичні підходи до дослідження ресурсно-технічного потенціалу сільськогосподарських підприємств на основі підвищення їх ефективного використання;
- вивчити стан, тенденції розвитку ресурсно-технічного потенціалу та ефективність виробничої діяльності сільськогосподарських підприємств;
- оцінити ступінь впливу організаційно-економічних факторів на ефективність використання ресурсно-технічного потенціалу в сільськогосподарських підприємствах;
- обґрунтувати пріоритетні засади зміцнення ресурсно-технічного потенціалу інноваційно орієнтованих сільськогосподарських підприємств;
- визначити та економічно обґрунтувати можливість техніко-технологічного забезпечення ефективної виробничої діяльності інноваційно орієнтованих сільськогосподарських підприємств;
- запропонувати оптимальне використання ресурсно-технічного потенціалу інноваційно орієнтованих сільськогосподарських підприємств та розробити пропозиції щодо його підвищення.

Об'єкт дослідження – процес формування та використання ресурсно-технічного потенціалу інноваційно орієнтованих сільськогосподарських підприємств.

Предмет дослідження – сукупність теоретико-методичних і практичних аспектів формування ресурсно-технічного потенціалу сільськогосподарських підприємств як передумови їх інноваційного розвитку.

Методи дослідження. Теоретичною та методичною основою дисертаційної роботи є діалектичний метод пізнання та системний підхід до вивчення економічних явищ і процесів, положення економічної теорії, наукові праці вітчизняних і зарубіжних провідних учених з вирішення завдань ефективного використання ресурсно-технічного потенціалу сільськогосподарських підприємств. При проведенні дослідження використовувалися такі методи: діалектичний – при узагальненні теоретичних і методичних засад, пов'язаних із відтворенням та використанням ресурсного потенціалу; монографічний – для всебічного й глибокого вивчення окремих явищ, процесів та виявлення причинно-наслідкових зв'язків їх розвитку; абстрактно-логічний – при здійсненні теоретичних та методичних узагальнень, формуванні висновків та рекомендацій. Крім загальнонаукових у дисертаційній роботі використано також спеціальні методи дослідження: економіко-статистичний – при оцінці сучасного стану ресурсно-технічного потенціалу інноваційно орієнтованих підприємств; статистичних групувань – при встановленні залежності ефективності виробництва від факторів, що її визначають; рейтингових оцінок – для комплексної діагностики ресурсно-технічного забезпечення інноваційно орієнтованих сільськогосподарських підприємств; кореляційно-регресійного аналізу – для визначення щільності зв'язку і залежності між факторами впливу, результативними показниками сільськогосподарських підприємств; економіко-математичного моделювання – з метою оптимізації використання наявного ресурсно-технічного потенціалу інноваційно орієнтованих сільськогосподарських підприємств.

Інформаційною базою дослідження були законодавчі та нормативно-правові акти України, аналітичні огляди і матеріали Міністерства аграрної політики та продовольства України, Державної служби статистики України, Головного управління статистики в Київській області, річні звіти сільськогосподарських підприємств.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в обґрунтуванні пропозицій та розробленні рекомендацій щодо використання ресурсно-технічного потенціалу інноваційно орієнтованих сільськогосподарських підприємств. На захист виносяться такі наукові результати, що містять елементи наукової новизни і мають практичну цінність:

удосконалено:

– трактування категорії «ресурсно-технічний потенціал інноваційно орієнтованих сільськогосподарських підприємств» для більш повного його розуміння з позиції системного підходу як сукупності матеріально-технічних засобів та організаційно-економічних можливостей, що можуть бути використані певним підприємством для досягнення такого рівня виробництва

рослинницької і тваринницької продукції, що забезпечить максимум прибутку за конкретних умов господарювання;

– методичні підходи щодо обґрунтування вибору заходів для реалізації стратегії ресурсно-технічного забезпечення з урахуванням потреб інноваційно орієнтованих сільськогосподарських підприємств у виробничих ресурсах, розроблення шляхів оптимального та раціонального їх використання у просторі тривимірної матриці стратегічних альтернативних рішень, що дає можливість виділити найприбутковіші та стимулювати низькорентабельні сільськогосподарські підприємства до підвищення ефективності використання ресурсно-технічного потенціалу;

– алгоритм розроблення стратегії ресурсно-технічного забезпечення виробничої діяльності інноваційно орієнтованих сільськогосподарських підприємств, який, на відміну від існуючих, на системній основі передбачає: оцінку стану, визначення мети діяльності підприємств максимізації прибутку, ситуаційний аналіз ресурсно-технічного забезпечення сільськогосподарських підприємств, розроблення цільових програм удосконалення та розвитку ресурсно-технічного забезпечення виробничої діяльності підприємств, вибір методів моніторингу індикаторів, критеріїв оцінки оптимальності та ефективності ресурсно-технічного забезпечення, розроблення планів на середньострокову перспективу та сценаріїв розвитку ресурсно-технічного потенціалу;

набули подальшого розвитку:

– поглиблені наукові підходи щодо комплексного аналізу стану забезпечення аграрних виробників матеріально-технічними ресурсами та виявлення організаційно-економічних факторів, що дає можливість безпосередньо впливати на ефективність їх використання для розроблення стратегії ресурсно-технічного забезпечення сільськогосподарських підприємств;

– концептуальні підходи щодо економічної оцінки ресурсно-технічного потенціалу, що удосконалює діючі методичні засади та сприяє якісному і кількісному врахуванню сукупності факторів впливу на виробничу діяльність інноваційно орієнтованих сільськогосподарських підприємств;

– науково обґрунтовані пропозиції на основі поліпшення техніко-технологічного забезпечення аграрного виробництва та підвищення інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств, що дає можливість визначити й економічно обґрунтувати заходи техніко-технологічного забезпечення ефективної виробничої діяльності інноваційно орієнтованих сільськогосподарських підприємств;

– розроблення економіко-математичної моделі взаємозв'язку обсягів виробництва продукції з ресурсними можливостями сільськогосподарських підприємств на середньострокову перспективу з використанням як іноземної, так і вітчизняної техніки та інноваційних можливостей, яка враховує очікуваний розмах варіювання ринкових цін, технологічну та управлінську дифузю між учасниками виробничого процесу з метою прогнозування

очікуваного фінансового результату діяльності інноваційно орієнтованого суб'єкта господарювання.

Практичне значення одержаних результатів. Запропоновані в дисертаційній роботі науково-методичні розробки і практичні рекомендації спрямовані на підвищення ресурсно-технічного забезпечення ефективності функціонування інноваційно орієнтованих сільськогосподарських підприємств з урахуванням стратегічних засад, рейтингової оцінки та обґрунтування потреб в ресурсно-технічному забезпеченні виробничої діяльності, рекомендації щодо оптимізації такого забезпечення.

Розроблені практичні рекомендації щодо оптимізації, підвищення ефективності використання ресурсно-технічного потенціалу сільськогосподарських підприємств столичного регіону, обґрунтовані автором стратегічні засади зміцнення ресурсно-технічного потенціалу інноваційно орієнтованих сільськогосподарських підприємств прийнято до впровадження Департаментом агропромислового розвитку Київської обласної державної адміністрації.

Результати дисертаційного дослідження було використано відділом агропромислового розвитку Фастівської районної державної адміністрації Київської області при оптимізації розвитку ресурсно-технічного потенціалу сільськогосподарських підприємств на інноваційній основі, які включають стратегічні засади ресурсно-технічного забезпечення сільськогосподарських підприємств, рейтингову оцінку та обґрунтування потреби в ресурсно-технічному забезпеченні виробничої діяльності інноваційно спрямованих підприємств аграрного сектору економіки.

Наукові здобутки автора використано СТОВ «Відродження» Фастівського району Київської області при адаптації і прикладному застосуванні результатів дисертаційного дослідження щодо забезпечення зв'язку розвитку ресурсно-технічного потенціалу із генеральною стратегією підприємства і шляхом деталізації його цілей на основі оптимізації матеріально-технічних ресурсів, необхідних для досягнення максимально можливих результатів господарювання та економічного зростання.

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є завершеним науковим дослідженням, виконаним самостійно. Наукові положення, висновки і рекомендації, які виносяться на захист, одержано автором особисто. У дисертації використано лише ті ідеї, які є науковим доробком здобувача і відображені в опублікованих працях одноосібно.

Апробація результатів дисертації. Основні положення дослідження доповідалися та обговорювалися на Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні наукові дослідження та розробки: теоретична цінність та практичні результати» (м. Братислава, Словацька Республіка, 2016 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Стратегія економічного розвитку України: теоретичні засади та механізми реалізації» (м. Ніжин, 2016 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Управління економічними процесами: сучасні реалії і виклики» (м. Мукачево, 2017 р.).

Публікації. Основні положення дисертаційної роботи опубліковано у 8 наукових працях, з яких 4 статті у наукових фахових виданнях України, стаття у науковому фаховому виданні України, включеному до міжнародних наукометричних баз даних, 3 тези наукових доповідей.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається з анотацій, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертації становить 215 сторінок. Робота містить 58 таблиць та 22 рисунки. Список використаних джерел налічує 174 найменування.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми, зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, визначено мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, сформульовано наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, наведено відомості про їх апробацію.

У першому розділі «**Наукові основи ресурсно-технічного потенціалу сільськогосподарських підприємств**» висвітлено теоретичні підходи до економічної сутності ресурсно-технічного потенціалу сільськогосподарських підприємств; розглянуто організаційно-економічні особливості ресурсно-технічного забезпечення інноваційно орієнтованих сільськогосподарських підприємств; визначено методичні засади економічного дослідження ресурсно-технічного потенціалу сільськогосподарських підприємств.

Доведено, що з метою більш повного розуміння сутності ресурсно-технічного потенціалу важливо здійснити аналіз дефініції поняття «потенціал». Встановлено, що цю економічну категорію слід розглядати з позиції наявних (реальних) або прихованих сукупних можливостей, ресурсів, запасів і джерел, що використовуються чи можуть бути використані суб'єктами господарювання. З'ясовано їх зростаючий вплив на досягнення певної мети, вирішення проблемних завдань, виконання цілеспрямованої роботи в будь-якій галузі національної економіки. Дослідники оперують твердженням, що потенціал – це наявні можливості та ресурси, які використовуються або можуть бути використані для досягнення визначеної мети. Зокрема, це невикористані можливості підвищення ефективності виробництва чи діяльності. Тому в роботі доведено, що потенціал характеризується двома рівнями: досягнутим, або наявним, та перспективним.

На основі проведеного в дисертації аналізу уявлень про потенціал, запропоновано власне визначення даної категорії. «Потенціал підприємства – це здатність підприємства забезпечувати очікуваний результат або вирішувати поставлені завдання в існуючій системі внутрішніх і зовнішніх обмежень з урахуванням можливостей до розвитку». З наведеного визначення випливає необхідність виділяти окремо носій як сукупність наявних ресурсів, матеріальних і нематеріальних та його потенціал як властивості цієї сукупності.

Встановлено, що відносно сільськогосподарського підприємства поняття «ресурсно-технічний потенціал» розглядається як одна із найбільш важливих динамічних характеристик його діяльності, яка водночас відображає стан

підприємства щодо вимог зовнішнього і внутрішнього середовища та використовується для оцінки його роботи.

Узагальнено існуючі трактування, які дали можливість уточнити й надати визначення поняття «ресурсно-технічний потенціал інноваційно орієнтованих сільськогосподарських підприємств» як сукупності матеріально-технічних засобів та організаційно-економічних можливостей, що можуть бути використані певним підприємством для досягнення такого рівня виробництва продукції, що забезпечить максимум прибутку за конкретних умов господарювання. Встановлено, що ця економічна категорія має розглядатися не лише з позиції ефективного використання ресурсного-технічного потенціалу, який залежить від системоутворюючих економічних показників, а й з урахуванням моделі планування в площині інноваційних можливостей підприємств (рис. 1).

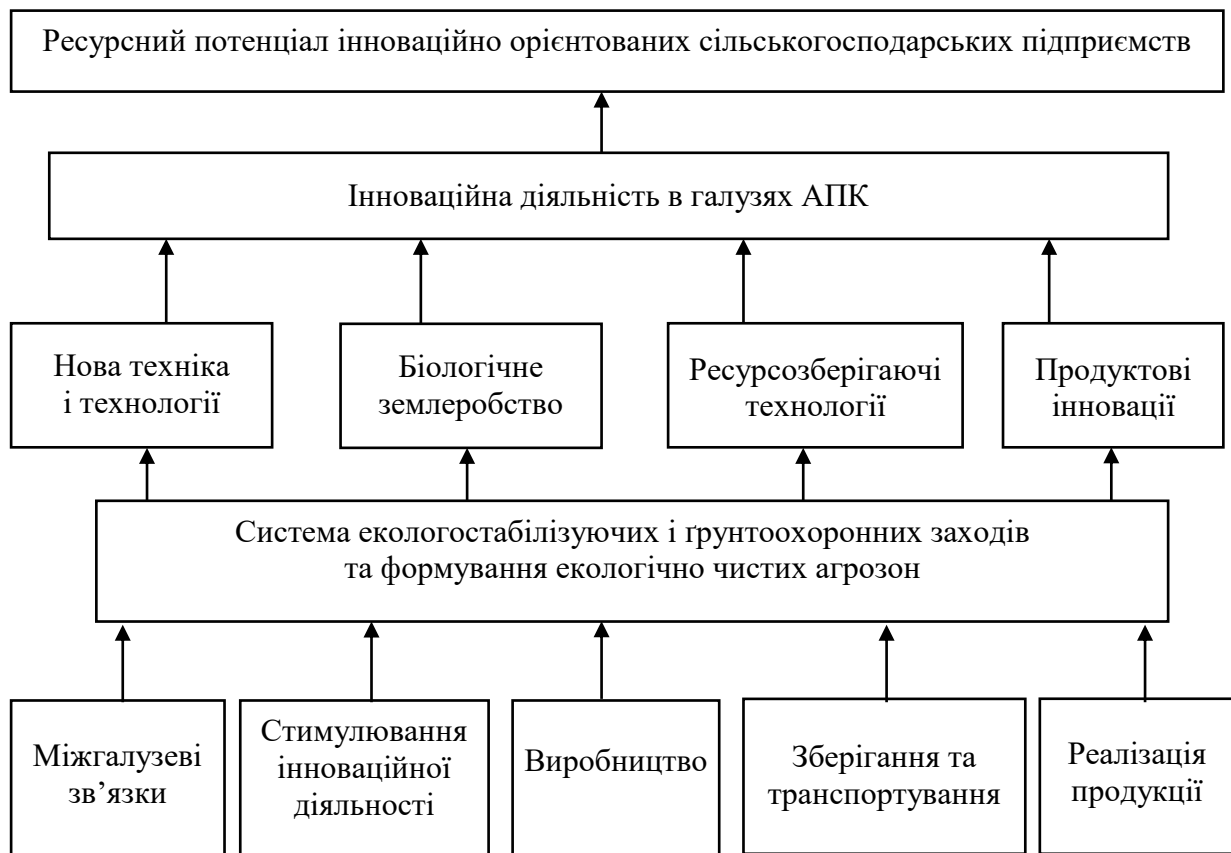

Рис. 1. Вплив інноваційної діяльності на розвиток ресурсного потенціалу інноваційно орієнтованих сільськогосподарських підприємств*

Примітка. *Розроблено автором

Встановлено, що за функціональними ознаками ресурсно-технічний потенціал включає такі основні елементи: структуру виробництва, застосовувані технології, ресурси виробництва (земельні, трудові, матеріальні) та інституціональні умови. Ресурсно-технічний потенціал є динамічною категорією, яка, з одного боку, змінюється залежно від потреб суспільства, а з іншого – від рівня ресурсного, технологічного та інституційного забезпечення його розвитку. Доведено відсутність комплексного підходу до дослідження ресурсно-технічного потенціалу інноваційно орієнтованих сільсько-

господарських підприємств, недостатність інформаційного та методичного забезпечення.

У результаті проведеного дослідження автором обґрунтовано доцільність застосування обраних методів оцінки ресурсно-технічного потенціалу в інноваційно орієнтованих сільськогосподарських підприємствах. Доведено, що найбільш придатними для цього є традиційні методи оцінки, зокрема розрахунки одиничних і групових показників; цільовий метод, спрямований на визначення можливостей наявного ресурсно-технічного потенціалу з метою досягнення поставлених цілей виробництва; вартісний метод, який передбачає визначення вартості кожного з елементів потенціалу, а потім і загальної вартості ресурсно-технічного потенціалу як суми вартостей окремих його складових в інноваційно орієнтованих сільськогосподарських підприємствах.

У другому розділі «**Стан і тенденції розвитку ресурсно-технічного потенціалу та ефективність виробничої діяльності сільськогосподарських підприємств**» проаналізовано організаційно-економічні складові виробничих ресурсів сільськогосподарських підприємств; здійснено оцінку сучасного стану та тенденцій формування ресурсно-технічного потенціалу; проведено аналіз використання ресурсно-технічного потенціалу в інноваційно орієнтованих сільськогосподарських підприємствах.

Шляхом діагностики стану сільськогосподарської техніки в підприємствах Київської області було встановлено, що кількість технічних засобів за у 2010–2016 рр. різко зменшувалася і за окремими видами ледве сягала половини технологічної потреби (рис. 2). Протягом досліджуваного періоду найбільш критична ситуація спостерігалася при забезпеченні картоплетальнонозбиральною технікою. При цьому, кількість льонозбиральних комбайнів зменшилась на 66,7 %. Встановлено значне зменшення площі посіву льону-довгунцю в сільськогосподарських підприємствах досліджуваної області.

Рис. 2. Наявність та розподіл тракторів за потужністю в сільськогосподарських підприємствах Київської області (на кінець року)*

Примітка. *Розроблено автором

Виокремлено ряд суб'єктів господарювання, які оптимально використовують енергетичні ресурси. Серед них сільськогосподарські підприємства згруповано за показниками енергооснащеності в діапазоні від 101 до 200 кВт та ті, що мають більше 500 кВт з розрахунку на 100 га ріллі. Так, у підприємствах другої групи рівень рентабельності продукції рослинництва становить 46,5 %, а прибуток з 1 га ріллі – 5025 грн. Аналогічна ситуація прослідковується в підприємствах п'ятої групи, де рівень рентабельності становив 46,8 %, а прибуток на 1 га ріллі – 4557 грн (рис. 3).

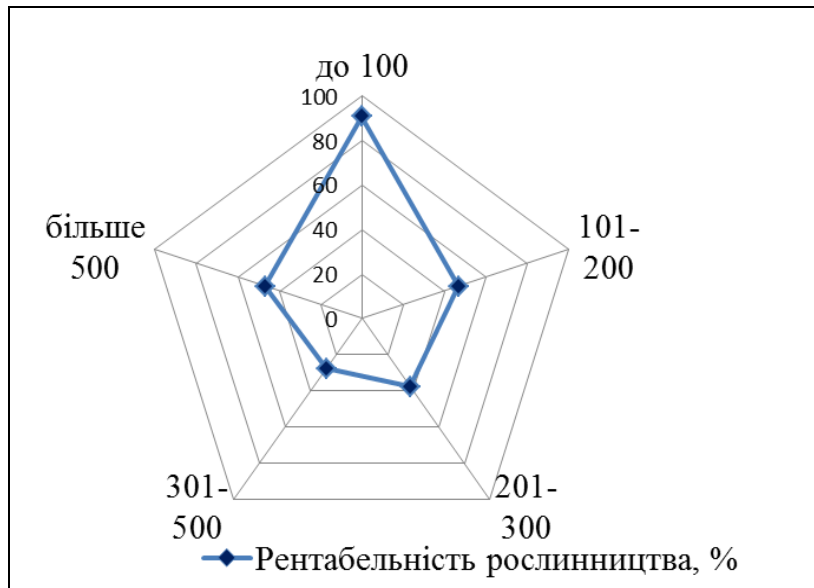

Рис. 3. Вплив енергооснащеності підприємств Київської області на економічну ефективність виробництва продукції рослинництва, 2015 р.*

Примітка. *Розроблено автором

Проведений аналіз підтвердив, що наслідком неефективного використання виробничих потужностей є діяльність сільськогосподарських підприємств, які ввійшли до третьої та четвертої груп.

Таким чином, відповідно до одержаних результатів зроблено висновок, що у підприємствах четвертої групи із середньою потужністю тракторів 413 кВт на 100 га ріллі ефективність виробничої діяльності є найнижчою. При цьому прибуток на 1 га ріллі становить лише 3907 грн, а рівень рентабельності – 27,8 %.

Внаслідок фізичного зносу в сільськогосподарських підприємствах Київської області щороку не використовується значна частина наявної техніки. Водночас у них зростає навантаження майже на всю сільськогосподарську техніку. Так, якщо у 2010 р. на 10 000 га ріллі використано 98 од. тракторів, у 2015 р. – 93, то в 2016 р. їх кількість зросла до 98 од. З розрахунку на 10 000 га посівної площі зернових культур – 38 од. у 2010 р. і 60 – у 2016 р. та відповідно 125 і 68 од. кукурудзозбиральних комбайнів. Результати досліджень дають підстави для висновку, що така ж ситуація нині склалася із картопле-збиральними комбайнами та бурякозбиральними машинами.

Встановлено, що у 2016 р. було придбано техніки на суму 362,6 млн грн, що більше ніж у 2010 р. у 3,8 раза. Підприємства Київської області надають

перевагу іноземній техніці – 76,04 %, а вітчизняній – 24,0 %. Серед придбаної іноземної техніки нова техніка становить 90,4 %, а вживана – 9,6 %.

Визначено, що зі зміною попиту на сільськогосподарську техніку суттєво змінилася і структура ринку технічних засобів, що призвело до ввезення більшої кількості нової сільськогосподарської техніки. Так, у 2016 р. 68,8 % експлуатаційного парку машин формувала нова іноземна техніка та 7,3 % – вживана. Крім того, вартість придбаної нової іноземної техніки збільшилася за досліджуваний період у 3,2, а вживаної – в 4,6 раза.

Аргументовано доведено, що значна частина сільськогосподарської техніки відпрацювала свій ресурс і потребує додаткових витрат на утримання та ремонт. Технічні засоби були придбані давно. На наше переконання, наслідком цього є морально і фізично застаріла техніка, якою не можна вчасно і якісно виконати запланований комплекс робіт. У підсумку необхідно зазначити, що модернізація машинно-тракторного парку сільськогосподарських підприємств Київської області відбувається повільно (рис. 4). Протягом 2016 р. було придбано 359 тракторів, а списано – 130 од., вантажних та вантажо-пасажирських автомобілів – 147 і 86, зернозбиральних комбайнів – 102 і 48, бурякозбиральних – 0 і 14, доїльних установок та апаратів – 12 і 23 відповідно. Системний аналіз засвідчує значні коливання в купівлі та списанні бурякозбиральних комбайнів, доїльних установок та апаратів. Водночас списання техніки превалює над її купівлею, що свідчить про низький рівень оновлення матеріально-технічної бази.

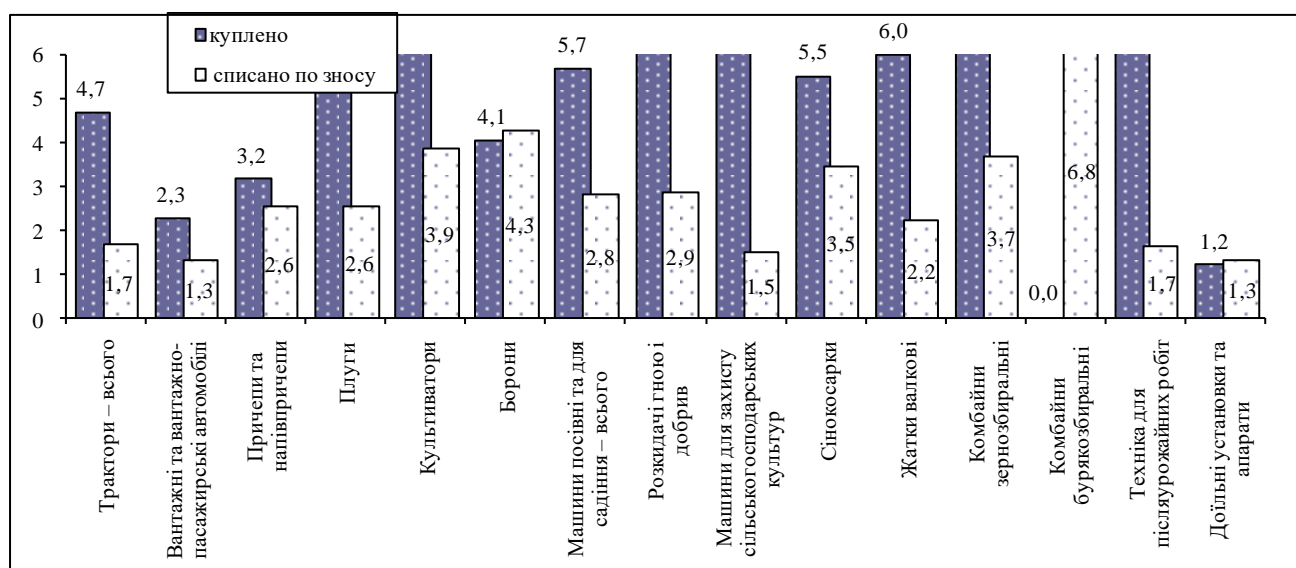

Рис. 4. Купівля та списання окремих видів техніки в сільськогосподарських підприємствах Київської області, % до наявної на кінець 2015 р. *

Примітка. * Побудовано автором

Проведені поглиблені наукові дослідження щодо темпів відновлення тракторного парку в сільськогосподарських підприємствах Київської області свідчать, що найефективнішою за обсягом придбання техніки є третя група господарств, до якої увійшли 113 підприємств із діапазоном надходження тракторів у відсотках до їх наявності від 3 до 4 %. У підприємствах даної групи,

яка має найнижчі виробничі витрати на 1 га ріллі – 10 967 грн, забезпечується рівень рентабельності виробництва продукції рослинництва на рівні 43,3 %. Дослідженнями встановлено, що в сільськогосподарських підприємствах, де темпи відновлення тракторів у середньому становлять 1,3 %, забезпечується найнижча ефективність виробництва продукції – 28,5 %.

Збільшення обсягів сільськогосподарського виробництва впродовж останніх років зумовило розширення попиту на сільськогосподарську техніку, що дало поштовх як розвитку ринку техніки, так і вітчизняного машинобудування, імпорту її від провідних світових компаній-виробників.

Діагностика цін на матеріальні засоби та промислову продукцію, спожиту в сільському господарстві Київської області, свідчить, що у 2016 р. порівняно з 2010 р. значно зросли ціни на сільськогосподарську техніку, нафтопродукти та мінеральні добрива. У роботі доведено, що визначені результати характеризують екстенсивний тип розвитку аграрного виробництва, що знаходить прояв у зростанні вартості тракторів усіх видів та плугів у 4,6 раза, культиваторів та сівалок – 4,5, бензину та дизельного пального – 2,8 та 2,6 раза відповідно, калійні та комплексні добрива стали дорожчими у 4,3 та 2,9 раза відповідно.

Встановлено, що найбільше зріс середньорічний темп приросту за останні п'ять років за такими видами матеріальних засобів: трактори всіх видів та культиватори – 1,29 раза, сівалки – 1,32, бензин та дизельне пальне – 1,19 та 1,17, калійні та комплексні добрива – 1,27 та 1,19 раза відповідно.

У третьому розділі **«Зміцнення та підвищення ефективності використання ресурсно-технічного потенціалу інноваційно орієнтованих сільськогосподарських підприємств»** обґрунтовано науково-практичні засади щодо зміцнення ресурсно-технічного потенціалу інноваційно орієнтованих сільськогосподарських підприємств; визначено й економічно обґрунтовано техніко-технологічне забезпечення ефективної виробничої діяльності сільськогосподарських підприємств; розроблено організаційно-економічні засади оптимізації використання ресурсно-технічного потенціалу інноваційно орієнтованих сільськогосподарських підприємств у сучасних умовах.

У дисертаційному дослідженні, зважаючи на недостатню забезпеченість виробників аграрної продукції матеріально-технічними ресурсами, запропоновано й обґрунтовано стратегічні підходи щодо ресурсно-технічного забезпечення інноваційно орієнтованих сільськогосподарських підприємств з урахуванням визначення їхніх потреб у виробничих ресурсах, розроблено шляхи оптимального та раціонального використання цих ресурсів та реалізації обраної стратегії в умовах сучасних трансформацій.

Запропоновано алгоритм розроблення стратегії ресурсно-технічного забезпечення виробничої діяльності інноваційно орієнтованих сільськогосподарських підприємств, який включає взаємопов'язані етапи. Розкрито їх зміст, що передбачає оцінку стану та визначення головної мети діяльності підприємств щодо максимізації прибутку, а також проведено комплексний аналіз ресурсно-технічного забезпечення сільськогосподарських підприємств (табл. 1).

Стратегії ресурсно-технічного забезпечення економічного розвитку сільськогосподарських підприємств по районах Київської області*

Група районів	Стратегія
Баришівський Бородянський Броварський Володарський Згурівський Києво-Святошинський Макарівський Миронівський Таращанський Тетіївський Яготинський	Стратегія виживання на основі наявної матеріально-технічної бази та використання внутрішніх резервів сільськогосподарських підприємств: – пошук резервів для забезпечення стабільного функціонування підприємства; – обґрунтування раціонального використання матеріально-технічних ресурсів з урахуванням змін у їхній структурі; – підвищення технічної готовності техніки та скорочення витрат на її експлуатацію; – модернізація та диверсифікація виробничої діяльності
Білоцерківський Кагарлицький Обухівський Поліський Сквирський Ставищенський Фастівський	Стратегія стабілізації виробничо-фінансової діяльності на основі нарощування ресурсно-технічного потенціалу сільськогосподарських підприємств: – визначення потреби в ресурсах для створення, підтримки, розвитку та скорочення діяльності окремих функціональних підсистем підприємства; – розрахунок допустимих ресурсних обмежень та формування прогресивних норм витрат ресурсів різних типів; – раціоналізація експлуатації основних засобів у контексті удосконалення амортизаційної політики; – обґрунтування перспективних потреб підприємства в ресурсах
Богуславський Бориспільський Васильківський Вишгородський Іванківський Переяслав-Хмельницький Рокитнянський	Стратегія економічного зростання на основі інноваційно орієнтованого ресурсно-технічного забезпечення сільськогосподарських підприємств: – прогноз та аналіз тенденцій створення і впровадження досліджень відносно нових технологій та виробничих процесів; – інвестування в основний капітал для створення нових потужностей, модернізації виробництва та придбання устаткування, інструментів і приладів; – збільшення оборотного капіталу в результаті впровадження інноваційних розробок у виробництво; – інвестиції, пов'язані з логістикою в умовах функціонування системи реалізації ресурсно-технічної стратегії підприємства: маркетингу, систем управління

Примітка. *Сформовано автором

Реалізація заходів значною мірою визначається розробленням цільових програм удосконалення та розвитку ресурсно-технічного забезпечення виробничої діяльності підприємств, вибором методів моніторингу індикаторів і критеріїв оцінки оптимальності та ефективності ресурсно-технічного забезпечення, розробленням планів реалізації стратегії на середньострокову перспективу, побудовою сценаріїв майбутнього розвитку ресурсно-технічного потенціалу в контексті інтеграційних процесів. Зокрема, для розроблення ресурсної стратегії розвитку сільськогосподарських підприємств Київської

області першочерговим заходом є проведення рейтингової оцінки забезпеченості й ефективності використання ресурсів та результативної діяльності сільськогосподарських підприємств.

У роботі зазначено, що важливим фактором, який визначає напрями розвитку діяльності підприємств, є розроблення конкретних планів щодо реалізації стратегії ресурсного забезпечення та пошук раціональних шляхів їх використання. Запропоновані заходи спонукають до підвищення ефективності діяльності та отримання максимально можливого прибутку суб'єктами господарювання.

Обґрунтовано, що стратегії ресурсно-технічного забезпечення економічного розвитку інноваційно орієнтованих сільськогосподарських підприємств сприятимуть подальшому зниженню матеріаломісткості продукції, підвищенню ресурсовіддачі, збільшенню обсягів готової продукції, скороченню та ліквідації втрат.

У роботі доведено, що вказане дозволить підвищити ефективність використання матеріально-технічних ресурсів, а також забезпечить рентабельність та результативність їх виробничо-фінансової діяльності.

Доведено, що важливим джерелом фінансування для сільськогосподарських підприємств Київської області при придбанні вітчизняної техніки є програми державної підтримки – 66,4 %. При цьому за кредитні кошти та в лізинг було придбано 95,1 % вітчизняної техніки (табл. 2).

Таблиця 2

**Джерела придбання вітчизняної сільськогосподарської техніки
в Київській області у 2010–2016 рр., тис. грн***

Рік	Разом вітчизняна техніка	За програмами державної підтримки, у тому числі		За власні кошти
		кредити, лізинг	регіональні програми	
2010	13757	993	–	12764
2011	578340	519182,7	–	59157,68
2012	31178	4000	27178	
2013	31388	–	–	31388
2014	25706	636	–	25069,9
2015	64174	–	–	64174
2016	86865	–	–	86865
2010–2016	831408	524812	27178	279419
Всього, %	100,0	63,1	3,3	33,6

Примітка. *Розроблено автором

Визначено, що в столичному регіоні з кожним роком зменшується кількість техніки, придбаної за державними програми. Серед них фінансовий лізинг, часткова компенсація вартості складної сільськогосподарської техніки вітчизняного виробництва, механізм здешевлення кредитів і регіональна програма виробництва сільськогосподарської техніки, де через недостатній обсяг їх фінансування і не чітко визначений порядок розподілу коштів.

Встановлено, що основними складовими формування інноваційного потенціалу сільськогосподарських підприємств є їхній прибуток, доступна

відсоткова ставка банківських кредитів, співпраця сільськогосподарських підприємств з небанківськими фінансовими установами, інвестиційна привабливість підприємств, фіскальна політика щодо пільгового оподаткування сільськогосподарських товаровиробників та макроекономічна стабільність.

Проведені дослідження свідчать, що зниження платоспроможності більшості товаровиробників регіону призвело до перевищення темпів вибуття техніки над темпами її придбання сільськогосподарськими підприємствами. Одержані параметри показують, що вказане вище, у свою чергу, стало причиною наднормативного зношування 70–80 % техніки, яка і нині знаходиться в експлуатації. Запропоновано три варіанти підвищення ефективності діяльності інноваційно орієнтованого сільськогосподарського підприємства на перспективу (табл. 3).

Таблиця 3

Основні показники виробництва та економічної ефективності діяльності СТОВ «Відродження» Фастівського району Київської області на 2020 р.*

Показник	2016 р. фактично	Результати оптимізаційних розрахунків використання ресурсно- технічного потенціалу за варіантами		
		I	II	III
Виробництво продукції, ц				
Зернові	35004	42270	533	52072
Кукурудза	12168	12168	24853	15210
Ріпак	64	0	11520	0
Приріст великої рогатої худоби	352	360	360	640
Молоко	6690	6691	6691	8260
Реалізація продукції, ц				
Зернові	21263	38695	0	46808
Кукурудза	3636	11219	23904	13790
Ріпак	0	0	11520	0
Приріст великої рогатої худоби	295	306	306	544
Молоко	6410	6356	6536	7847
Виробнича собівартість продукції рослинництва, тис. грн	9679,6	11207	12440	10400
Виробнича собівартість продукції тваринництва, тис. грн	4100,2	1289	1289	2291
Виробнича собівартість всього, тис. грн	13779,8	12495	13729	12690
Повна собівартість продукції, грн	17 091	16469	18026	18571
Виручка, тис. грн	23 308	24230	31795	23244
Прибуток, тис. грн	6217	7761	13769	4673
Рентабельність, %	36,4	47,1	76,4	25,2

Примітка. *Розроблено автором

Дослідженнями встановлено, що відповідно до першого варіанта за умови досягнення запланованих показників урожайності сільськогосподарських культур і продуктивності тварин, а також оптимізації використання наявних виробничих ресурсів можливе збільшення обсягу виробництва, реалізації продукції та одержання прибутку в розмірі 7761 тис. грн. При цьому рівень рентабельності діяльності сільськогосподарського підприємства становитиме 47,1 %.

Відповідно до розрахунків за другим варіантом, при поглибленні спеціалізації підприємства на виробництві кукурудзи та насіння ріпаку обсяги виробництва кукурудзи порівняно з першим варіантом зросли більше ніж у три рази. Водночас спостерігається зменшення виробництва інших видів сільсько-господарської продукції. Величина прибутку до 2020 року, за розрахунками, зросте до 13,8 млн грн, а рівень рентабельності становитиме 76,4 %. Отримані результати засвідчують, що за третім варіантом передбачається збільшення обсягів виробництва продукції скотарства порівняно з першим варіантом. Загальна величина прибутку при цьому зменшується до 4673 тис. грн, при незначному зниженні рівня рентабельності до 25,2 %. Результатом слід вважати подальше поглиблення спеціалізації підприємства на виробництві кукурудзи та технічних культур.

Таким чином, у результаті оптимізації використання ресурсно-технічного потенціалу інноваційно орієнтованого сільськогосподарського підприємства, підвищення ефективності його діяльності можливе за умови перерозподілу виробничих ресурсів. Авторське бачення полягає в тому, що багатоваріантні розрахунки кількісних і вартісних параметрів потреби сільськогосподарських підприємств у матеріально-технічних ресурсах дають можливість оцінити перспективи їх економічного зростання в ринкових умовах з урахуванням узгодженості з кон'юнктурою ринку ресурсного забезпечення та рівня дохідності прогнозованого виду діяльності.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі викладено теоретико-методичні основи та запропоновано практичні рекомендації щодо зміцнення й підвищення ефективності використання ресурсно-технічного потенціалу інноваційно орієнтованих сільськогосподарських підприємств. На підставі отриманих результатів сформовано такі висновки теоретико-методичного та науково-практичного характеру:

1. На основі аналізу праць вітчизняних і зарубіжних учених уточнено зміст економічної категорії «ресурсно-технічний потенціал інноваційно орієнтованих сільськогосподарських підприємств» для більш поглибленого його розуміння з позиції системного підходу як сукупності матеріально-технічних засобів та організаційно-економічних можливостей, що можуть бути використані певним підприємством для досягнення такого рівня виробництва як рослинницької, так і тваринницької продукції, що забезпечить максимальний прибуток у конкретних умовах господарювання. Встановлено, що економічний розвиток та ефективне використання ресурсно-технічного потенціалу залежить від формування системоутворюючих економічних показників, які ґрунтуються на запропонованій моделі стратегічного планування у площині інноваційних можливостей інноваційно орієнтованих сільськогосподарських підприємств.

2. Обґрунтовано, що підвищення забезпеченості матеріально-технічними ресурсами досягається через оптимальне співвідношення усіх видів ресурсів, а саме матеріальних, нематеріальних, трудових та фінансових. Встановлено, що підвищення ефективності використання ресурсно-технічного потенціалу

сільськогосподарських підприємств можливе з урахування як якісних, так і кількісних факторів, що впливають на їхню діяльність. Розкрито також резерви збільшення обсягів капітальних вкладень і прискорення темпів оновлення матеріально-технічної бази.

3. Запропоновано методичні підходи щодо обґрунтування вибору стратегії ресурсно-технічного забезпечення з урахуванням визначення потреб інноваційно орієнтованих сільськогосподарських підприємств у виробничих ресурсах. У цьому контексті розроблено заходи та визначено шляхи оптимального та раціонального їх використання у просторі трьохвимірної матриці стратегічних альтернативних рішень. Виділено найприбутковіші та низькорентабельні сільськогосподарські підприємства, опрацьовано підходи до стимулювання й підвищення ефективності використання ресурсно-технічного потенціалу.

4. За результатами комплексного аналізу стану та тенденцій розвитку ресурсно-технічного потенціалу сільськогосподарських підприємств обґрунтовано вплив сучасних умов господарювання на економічну ефективність діяльності підприємств. Ураховано раціональне й оптимальне використання наявних виробничих ресурсів, активізацію інноваційної діяльності, використання енерго- та ресурсозберігаючих технологій. Встановлено, що сільськогосподарські підприємства за показниками енергооснащеності в діапазоні від 101 до 200 кВт та більше 500 кВт в розрахунку на 100 га ріллі оптимально використовують енергетичні ресурси. Виявлено можливості розподілу сільськогосподарських підприємств залежно від ресурсозабезпеченості та ефективності їх використання у контексті підвищення рентабельності. Аргументовано, що найбільш ефективною є діяльність господарств з діапазоном надходження тракторів у відсотках до їх наявності 3,01–4,0 %, які досягають рівня рентабельності виробництва продукції рослинництва 43,3 %.

5. Обґрунтовано наукові підходи щодо економічної оцінки ресурсно-технічного потенціалу, за допомогою яких якісно і кількісно буде враховано сукупність факторів впливу на виробничу діяльність інноваційно орієнтованих сільськогосподарських підприємств. Встановлено, що для оптимального формування й оновлення машинно-тракторного парку потрібно щорічно закуповувати 10–12 % машин до наявної їх кількості, а з урахуванням переходу на інноваційно-інвестиційну модель розвитку агропромислового комплексу – до 20 % сільськогосподарської техніки.

6. Запропоновано алгоритм розроблення стратегії ресурсно-технічного забезпечення виробничої діяльності інноваційно орієнтованих підприємств, який передбачає низку послідовних етапів, а саме: аналіз діяльності підприємств з визначенням головної мети їх діяльності щодо ресурсно-технічного забезпечення для отримання максимального прибутку; ситуаційний аналіз ресурсно-технічного забезпечення сільськогосподарських підприємств; розроблення цільових програм удосконалення та розвитку ресурсно-технічного забезпечення виробничої діяльності підприємств тощо. У цьому контексті обґрунтовано вибір методів, критеріїв, індикаторів оцінки оптимальності та ефективності ресурсно-технічного забезпечення і розроблення планів з метою

реалізації стратегії на середньострокову перспективу, сценаріїв майбутнього стану системи ресурсно-технічного забезпечення. Запропоновано вести моніторинг результатів ресурсно-технічного забезпечення інноваційно орієнтованих сільськогосподарських підприємств.

7. Обґрунтовано необхідність поступового зміцнення техніко-технологічної бази сільськогосподарських підприємств за рахунок купівлі вживаної техніки та використання лізингу. У процесі розрахунків визначено доцільність існування вторинного ринку техніки з позиції нестійкого економічного стану сільськогосподарських підприємств та їх фінансового забезпечення. Доведено, що підприємства з високою інноваційною активністю мали меншу амплітуду коливань щодо обсягів виробництва продукції. Отримані результати свідчать, що запропоновані у роботі заходи дали можливість забезпечити високі показники їх господарської діяльності. Серед основних факторів формування інноваційного потенціалу сільськогосподарських підприємств виокремлено прибуток підприємств, доступну процентну ставку за банківськими кредитами, співпрацю сільськогосподарських підприємств з небанківськими фінансовими установами; інвестиційну привабливість підприємств, фіскальну політику щодо пільгового оподаткування товаровиробників та макроекономічну стабільність.

8. Розроблено економіко-математичну модель взаємозв'язку обсягів виробництва продукції з ресурсними можливостями сільськогосподарських підприємств на середньострокову перспективу із використанням іноземної та вітчизняної техніки. Сформована модель враховує очікувані межі варіювання ринкових цін, технологічну та управлінську дифузію між учасниками виробничого процесу з метою прогнозування фінансового результату виробничої діяльності інноваційно орієнтованого суб'єкта господарювання. У результаті економіко-математичного моделювання в умовах СТОВ «Відродження» Фастівського району Київської області встановлено, що при поглибленні спеціалізації підприємства на виробництві кукурудзи та насіння ріпаку обсяги виробництва кукурудзи у 2020 р. зростуть більш як у три рази, величина прибутку, за розрахунками, збільшиться до 13,8 млн грн, а рівень рентабельності становитиме 76,4 %.

Авторське бачення полягає в тому, що багатоваріантні розрахунки кількісних і вартісних параметрів потреби підприємств у матеріально-технічних ресурсах дають можливість оцінити перспективи їх економічного зростання в ринкових умовах з урахуванням узгодженості з кон'юктурою ринку ресурсного забезпечення та рівня дохідності прогнозованого виду господарської діяльності.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях України:

1. Грек А. В. Ресурсно-технічний потенціал сільськогосподарських підприємств: стан та тенденції розвитку. Формування ринкових відносин в Україні. 2016. № 3 (178). С. 70–74.

2. Грек А. В. Забезпеченість сільськогосподарських підприємств ресурсно-технічним потенціалом в умовах глобальних викликів. Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнічного університету. Серія: Економічні науки. 2016. № 2 (31). С. 165–172.

3. Грек А. В. Сучасний стан матеріально-технічного забезпечення сільськогосподарських підприємств Київської області. Вісник аграрної науки Причорномор'я. 2017. № 1 (93). С. 61–71.

4. Грек А. В. До проблем відтворення ресурсно-технічного потенціалу сільськогосподарських підприємств. Формування ринкових відносин в Україні. 2017. № 9 (196). С. 81–86.

**Стаття у науковому фаховому виданні України,
включеному до міжнародних наукометричних баз даних:**

5. Грек А. В. Економічна оцінка використання ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств. Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: Економіка, аграрний менеджмент, бізнес. 2016. Вип. 247. С. 63–74.

Тези наукових доповідей:

6. Грек А. В. До проблем технічного забезпечення сільськогосподарських підприємств. Сучасні наукові дослідження та розробки: теоретична цінність та практичні результати: Міжнародна науково-практична конференція, м. Братислава, Словачька Республіка, 14–19 березня 2016 року: тези доповіді. Братислава, 2016. С. 155–156.

7. Грек А. В. Вплив інноваційної діяльності на розвиток ресурсно-технічного потенціалу сільськогосподарських підприємств. Стратегія економічного розвитку України: теоретичні засади та механізми реалізації: Міжнародна науково-практична конференція, м. Ніжин, 14–15 квітня 2016 року: тези доповіді. Ніжин, 2016. С. 193–196.

8. Грек А. В. Розвиток ресурсно-технічного потенціалу сільськогосподарських підприємств. Управління економічними процесами: сучасні реалії і виклики: Міжнародна науково-практична конференція, м. Мукачево, 22–23 березня 2017 року: тези доповіді. Мукачево, 2017. С. 94–96.

АНОТАЦІЯ

Грек А. В. Ресурсно-технічний потенціал інноваційно орієнтованих сільськогосподарських підприємств. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук зі спеціальності 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)». Національний університет біоресурсів і природокористування України. Київ, 2018.

У дисертаційній роботі уточнено зміст економічної категорії «ресурсно-технічний потенціал інноваційно орієнтованих сільськогосподарських підприємств» для більш поглибленого його розуміння з позиції системного

підходу. Встановлено, що економічний розвиток та ефективне використання ресурсного-технічного потенціалу залежать від формування показників, які ґрунтуються на запропонованій моделі стратегічного планування у площині інноваційних можливостей інноваційно орієнтованих сільськогосподарських підприємств. Запропоновано резерви збільшення обсягів капітальних вкладень та прискорення темпів оновлення матеріально-технічної бази, а також методичні підходи щодо обґрунтування вибору стратегії ресурсно-технічного забезпечення з урахуванням визначення потреб інноваційно орієнтованих сільськогосподарських підприємств у виробничих ресурсах. Розроблено заходи та обрано шляхи оптимального та раціонального їх використання у просторі тривимірної матриці стратегічних альтернативних рішень.

Аргументовано, що найбільш ефективною є діяльність господарств з діапазоном надходження тракторів у відсотках до їх наявності 3,01–4 %, які досягають рівня рентабельності виробництва продукції рослинництва 43,3 %.

Доведено, що для оптимального формування й оновлення машино-тракторного парку потрібно щорічно закуповувати 10–12 % машин до наявної їх кількості, а з урахуванням переходу на інноваційно-інвестиційну модель розвитку агропромислового комплексу до 20 % техніки. Обґрунтовано необхідність поступового зміцнення техніко-технологічної бази підприємств за рахунок купівлі вживаної техніки та використання лізингу. Розроблено економіко-математичну модель взаємозв'язку обсягів виробництва продукції з ресурсними можливостями підприємств на середньострокову перспективу з використанням іноземної та вітчизняної техніки. Запропонована в роботі модель враховує очікувані межі варіювання ринкових цін, технологічну та управлінську дифузю між учасниками виробничого процесу та може бути використана для прогнозування очікуваних фінансових результатів виробничої діяльності інноваційно орієнтованого суб'єкта господарювання.

Ключові слова: виробничі ресурси, ресурсно-технічний потенціал, інноваційний розвиток, сільськогосподарські підприємства, матеріально-технічна база.

АННОТАЦИЯ

Грек А. В. Ресурсно-технический потенциал инновационно ориентированных сельскохозяйственных предприятий. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание учёной степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.04 «Экономика и управление предприятиями (по видам экономической деятельности)». Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины. Киев, 2018.

В диссертационной работе уточнено содержание экономической категории «ресурсно-технический потенциал инновационно ориентированных сельскохозяйственных предприятий» для более углубленного его понимания с позиции системного подхода. Установлено, что экономическое развитие и эффективное использование ресурсного-технического потенциала зависят от

формирования показателей, основанных на предложенной модели стратегического планирования в рамках инновационных возможностей инновационно ориентированных сельскохозяйственных предприятий. Раскрыты резервы увеличения объемов капитальных вложений и ускорения темпов обновления материально-технической базы, а также разработаны методические подходы к обоснованию выбора стратегии ресурсно-технического обеспечения с учетом определения потребностей инновационно ориентированных сельскохозяйственных предприятий в производственных ресурсах. Разработаны меры и избраны пути оптимального и рационального их использования в пространстве трехмерной матрицы стратегических альтернативных решений. Аргументировано, что наиболее эффективной является деятельность хозяйств с диапазоном поступления тракторов к их наличию 3,01–4,0 %, которые обеспечивают уровень рентабельности производства продукции растениеводства 43,3 %.

Обоснована необходимость постепенного укрепления технико-технологической базы сельскохозяйственных предприятий за счет покупки поддержанной техники и использования лизинга. В результате расчетов определена целесообразность существования вторичного рынка техники с позиции неустойчивого экономического состояния сельскохозяйственных предприятий и их денежного обеспечения. Доказано, что предприятия с высокой инновационной активностью имели меньшую амплитуду колебаний объемов производства сельскохозяйственной продукции. Полученные результаты свидетельствуют, что предложенные в работе мероприятия позволили обеспечить высокие результаты их хозяйственной деятельности. Среди основных факторов формирования инновационного потенциала сельскохозяйственных предприятий определены прибыль предприятий, доступная процентная ставка по банковским кредитам, сотрудничество сельскохозяйственных предприятий с небанковскими финансовыми учреждениями, инвестиционная привлекательность предприятий, фискальная политика в отношении льготного налогообложения товаропроизводителей и макроэкономическая стабильность.

Предложен алгоритм разработки стратегии ресурсно-технического обеспечения производственной деятельности инновационно ориентированных предприятий, который предусматривает ряд последовательных этапов, а именно: анализ деятельности предприятий с учетом главной цели их деятельности относительно ресурсно-технического обеспечения для получения максимума прибыли; ситуационный анализ ресурсно-технического обеспечения сельскохозяйственных предприятий и разработка целевых программ совершенствования для развития ресурсно-технического обеспечения производственной деятельности предприятий. В этом контексте обоснован выбор методов, критериев, индикаторов оценки оптимальности и эффективности ресурсно-технического обеспечения, разработки планов с целью реализации стратегии на среднесрочную перспективу и сценариев системы ресурсно-технического обеспечения. Предложено вести мониторинг

результатов ресурсно-технического обеспечения инновационно ориентированных сельскохозяйственных предприятий.

Доказано, что для оптимального формирования и обновления машинно-тракторного парка необходимо ежегодно закупать 10–12 % машин к существующему их количеству, а с учетом перехода на инновационно-инвестиционную модель развития агропромышленного комплекса – 20 % сельскохозяйственной техники.

Разработана и представлена к внедрению экономико-математическая модель взаимосвязи объемов производства сельскохозяйственной продукции с ресурсными возможностями предприятий на среднесрочную перспективу с использованием зарубежной и отечественной техники. Предложенная в работе модель учитывает ожидаемые пределы варьирования рыночных цен, технологическую и управленческую диффузию между участниками производственного процесса и может быть использована для прогнозирования финансовых результатов производственной деятельности инновационно ориентированного предприятия.

В результате экономико-математического моделирования в условиях СТОО «Возрождение» Фастовского района Киевской области установлено, что при специализации предприятия на производстве кукурузы и семян объемы производства кукурузы в 2020 г. возрастут более чем в три раза, величина прибыли, по расчетам, увеличится до 13,8 млн грн, а уровень рентабельности составит 76,4 %.

Ключевые слова: производственные ресурсы, ресурсно-технический потенциал, инновационное развитие, сельскохозяйственные предприятия, материально-техническая база.

ANNOTATION

Hrek A. V. Resource-technical potential of innovation-oriented agricultural enterprises. – The Manuscript.

Thesis for the degree of candidate of economic science, specialty 08.00.04 «Economy and Enterprises Management of (According Types of Economic Activity)». National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine. Kyiv, 2018.

The thesis is devoted to the content of the economic category «resource and technical potential of innovative agricultural enterprises» is specified for more in-depth understanding from the point of view of the system approach. economic development and effective use of the resource-technical potential depend on the formation of indicators based on the proposed model of strategic planning in the area of innovation opportunities of innovative agricultural enterprises was established. Reserves of increase of capital investments and acceleration of the updating of the material and technical base, as well as methodical approaches to substantiating the choice of the strategy of resource and technical support, taking into account the determination of the needs of innovation-oriented agricultural enterprises in productive resources are proposed. Measures and the ways of optimal and rational

use of them in the space of a three-dimensional matrix of strategic alternative solutions are chosen and developed. The most effective is the operation of farms with a range of tractors in percentages to their presence of 3.01–4.0 %, which reach the level of profitability of production of crop production 43.3% was argued.

It is proved that for optimal formation and updating of the machine and tractor park it is necessary to purchase 10–12 % of cars annually to their available quantity, and taking into account the transition to the innovation-investment model of the development of the agro-industrial complex to 20 % of the equipment. The necessity of gradually strengthening the technical and technological base of the enterprises due to the purchase of the used equipment and the use of leasing is substantiated. The economic-mathematical model of the interconnection of volumes of production with resource resources of enterprises for the medium-term perspective with the use of foreign and domestic equipment are developed. The model proposed in the work takes into account the expected limits of the variation of market prices, technological and managerial diffusion between the participants in the production process and can be used to predict the expected financial results of the production activity of the innovation-oriented business entity.

Key words: production resources, resource and technical potential, innovation development, agricultural enterprises, material and technical base.